

*Alcim.
Avit. Lib.
de Castit.
laude.*

Deliciæ mea Gnata meæ, charissima Matri
Pignora grandævæ! per ego has te deprecor ulnas:
Per quæ fuxisti primævis UBERA in annis.

Mallem ergo, mereri hodie Matres Principes, ut imagines sibi ponerentur, numo huic consimiles, sed subscripto elogio: PIETAS CHRISTIANA. Tibi interim, Honorande Tulli, gratus animus meus, dum in oculis hominum non potest, quod veteribus Oratoribus atque Poetis cumulate a Populo legimus factum, intra se certe jam multas imagines posuit, nulla oblivione unquam delendas. Etenim non postrema *Pietatis* est species, gratum esse, atque devotum Præceptoribus suis, exemplo M. Alexandri: qui Patri quidem debere se dixit, quod vivat, Præceptoris vero, quod sapiat. *TULL.* Proficis, ut video, Optime Publi, e Numis, quantum eruditione, tantum virtute. Sic perge, tuamque perfice coronam: te ita splendente nunquam ego obscurus evadam.

DIALOGUS V.

De

Symbolis PROVIDENTIAE, PRUDENTIAE, &
SAPIENTIAE in Numis.

PUBLIUS.

I. **N**Ullum fere laudum Caput in Numis prætermisisse Romanos, quod in Augustis suis vel amarent, vel nesciri ab eis nollent, vel sibi cordi esse, universo coram Mundo profiteri vellent, duodecim numis testibus, qui in Tabula tua II. adhuc residui sunt, abunde disco: tametsi facile mihi insuper persuadeam, multo plures in aliis numis laudari virtutes, qui se mihi inviderunt. *TULL.* Sic est: quam amplus enim est hominis animus, quam multiplex in tot res diversissimas affectus, quam infinita rerum gerendarum in Republica genera: tam

tam multiplex pariter debet Virtutis Disciplina, maxime apud Principes, quæ animo, affectibus, negotiis omnibus rite demum salubriterque moderetur. Et hoc tanto magis, quia *Qualis Rex, talis Grex*. Componitur enim Orbis Regis ad exemplum, quodque cecinit Claudianus,

Mobile mutatur semper cum PRINCIPE vulgus.

*Claudian. de
IV. Consul.
Honor.*

Unde lepidissimus una brevissimusque *Audoënus* ita ad Principes acutissime fatur:

O quanta exemplo generoso in PRINCIPE vis est!

Tu vitando vetas: tu faciendo jubes.

*Audorn.
Epigr. 113*

PRINCEPS Principium motus: REX Regula vitæ:

Circumfert cælum sidera: REX populum.

Summere sibi olim, inter alia summa Reipublicæ munia, CENSORIS quoque officium, idque *Perpetuum* Augusti: cujus erat, corrigere publicos mores, æstimare singulorum fortunas, omnium ordinum ingenia probare.

Quo respiciens *Plinius* dixit: *Vita PRINCIPIS quid nisi CENSURA PERPETUA?* Imitetur ergo Princeps *Alexandrum Severum*, cujus dictum erat, *Lampridio* referente: *CENSURAM* suis temporibus *PRINCEPS* de *PROPRIIS MORIBUS* gerat. Mereatur quoque, dici sibi posse, quod *Latinus Pacatus* de *Theodosio* extulit: *A TE* voluisti incipere *CENSURAM*. Turpissimum plane foret, si Principi merito exprobare queat *Ovidius*:

*Plin. Pa-
neg. c. 45.
Lamprid.
in Severo.
Latin. Pa-
cat. Paneg.
c. 13.*

Delicti fies idem Reprehensor, & Auctor.

*Ovid. He-
roid.
Ep. XVII
v. 219.*

Contra vero illud potius Satyrici sibi vendicet:

-- -- -- Felicia tempora, quæ TE

Moribus opponunt! habeat jam Roma pudorem.

*Juven.
Sat. II.
v. 38.*

Neque locum gravi illi *Arnobii* quærimoniæ det, agentis. Cujus est pudoris, quinimmo inverecundiæ, quod agere TE videas, in eo alterum reprehendere? Maledicti & criminis loco dare ea, quæ in TE possint reciproca vicissitudine retorqueri?

*Arnob.
contra
Gent. L. II.*

II.

Quisquis porro reliquas inter virtutes in animo Principis Providentiæ, Prudentiæ præterea, atque Sapientiæ, primas dederit post Piam, rite omnino secum statuerit. Cognatæ illæ, nec parvæ sunt Dæ. Aristot. III. *stotelem si adierimus, PRUDENTIA sola ejus, qui præest, VIRTUS PRO-*
 Polit. c. 4. *PRIA est. Illa Animæ Oculus, teste Platone. Unde Ægyptii bonum ve-*
 Plato in *rumque Principem hieroglyphico Oculi sceptro impositi pinxere apud Petrum*
 Alcibiad. *Tholosanum. Idem namque Reipublicæ est Prudentia Principis, quod cor-*
 Petr. Tho- *pori oculus. In Principem curæ omnes Imperii recumbunt: ejus ditione,*
 los. de Re- *quod ait Plinius, & rectissime monet, nutuque, maria, terra, pax, bella re-*
 publ. L. X. *gi debent. Velocissimi sideris more omnia invisere, omnia audire, & undecun-*
 c. 3. *que invocatus, statim velut NUMEN adesse debet & assistere. Quanta ita-*
 Plin. in *que Providentia, quanta Prudentia, Sapientia quanta esse Principem de-*
 Paneg. *cet? Est porro Providentia rerum, quæ longe quidem adhuc positæ sunt,*
sed accidere possunt, sollicita e longinquo contemplatio, ne vel evenire,
sive dum venerint, nocere possint. Prudentia est rectum de rebus omni-
bus judicium, an bonæ, an malæ sint, an prosint, an obstant, an de-
ceant, sive dedeceant, congruæque ad obtinenda bona, propulsanda ma-
la, mediocrum electio. Sapientia altioris ordinis esse, & quædam Divi-
næ Mentis particula videtur, Cognitio nimirum ejus, quod probat, & repro-
bet mandat & vetat, amat & odit ipse DEUS. Putas, Optime Publi, has tan-
tas Virtutes, quas si Princeps possideat, tum demum verus DEI Vica-
rius est, exiguæ laudis materiem præbere?

III.

PUB. Summæ profecto, & tantum non Divinæ. Quare jam nul-
 lus miror, Providentiæ imprimis typum in tot Numis meis, pari tamen
 fere semper imaginum cultu, apparere. Elegantem jam Numum Maxi-
 miani Herculei antehæ Parte I. Tab. II. n. 16. pinxisti, & exposuisti
 Dial. IX. n. 12. & 13. In cujus Adversa adstat Imperatori Providentia
 Deorum cum hasta, Orbe imperii symbolo ad pedes adjacente, cum
 lemmate: PROVIDENTIA DEORVM QUIES AVGVSTORVM. Qua
 epigraphe mira illa Imperii Abdicatio, a Diocletiano pariter & Maxi-
 miano sine tumultu facta, Deorum Providentiæ inscripta fuit. TULL.
 Sunt nimirum, qui futura rite prospicere tantæ existimant sublimitatis,
 ut Providentiam, hominum non esse, sed Deorum Virtutem pronuncient,
 solam Prudentiam humanæ menti, quæ perfecta sit, apud se largientes.
 Quibus forte suffragari possit, quod in cæteris DEI perfectionibus, quod-
 que Theologi dicunt, Attributis, Sapientia equidem, & Providentia, non
 item facile Prudentia laudetur: cujus videlicet in DEO munera Sapientia
 ipsa exequitur. Sed, qui Summum est Bonum, DEUS, nihil ita
 soli

foli sibi fervavit, quod non etiam homini, ob ingenitam Bonitatem, quodammodo secum commune faciat.

PUB. E cæteris apud me Numis, qui *Providentiam* diserte celebrant, IV. duos pinxisti, sibi mox succedentium Imperatorum *Taciti* ac *Probi*, æris Tab. II. parvi utroque. In prioris *Adversa* circa caput radiatum lego: IMP.erator. Num. X. C.æsar. M.arcus. CL.audius. TACITVS. AVGVstus. In *Adversa* stat fœmina, cui Orbis, imperii nota, adjacet ad pedes: illa porro super eundem dextra sua sceptrum extendit, Potestatis supremæ notam, lævo brachio Cornucopiæ tenet. Lemma: PROVIDENTIA. Infra hæ notæ: XX. I. A. denotantes, hunc numum vigesimam assis partem constituisse, signatum in Officina prima Antiochiæ. **TULL.** Feliciter omnia exponis, notas præcipue numerales quod attinet, probe memor eorum, quæ Parte I. Dial. XIII. n. 8. seqq. te docui. **PUB.** Numus alter in Antica Proto-Tab. II. men habet *Probi*, galeati simul, ac radiante corona cincti, Num. XI. dextra telum, sinistra clypeum gestantis. Epigraphe: VIRTVS PROBI INVICTI. Postica fœminam habet, converso in cælum vultu stantem, quæ dextra extenta globum, læva sceptrum tenet, cum lemmate: PROVIDENTIA AVGVSTI. Infra: S. XX. I. i. e. Sisciæ Officina l. valens Assis partem vigesimam.

TULL. Utriusque numi imago & Divinam, & humanam exhibere possit *Providentiam*: quodcunque malis, utrumque rectum. *Prudentia* namque facit DEO similes: a quo in hoc solo differunt, quod ille errare non possit, hi nolint, ait *Stoheus*. Principum porro, velut DEI, propriam esse *Providentiam*, arguit Orbis, imperii nota, sive in manu hujus fœminæ, sive ad pedes ejus conspicuus: cui & sceptrum, Potestatis supremæ non temere, sed provide gestæ solitus typus, egregie consonat. Nec orbis sine sceptro bene geritur: nec imperare est aliquid, nisi, qui imperat, provide regat. Non stat Orbis feliciter, supra quem sceptrum providi consilii neque vigilat, neque extenditur. Ubi temere agit Princeps, sive felix fuerit, sive infelix, gloriam non refert: prospera enim casu, adversa vero culpa sua evenisse dicuntur. Nullum ibi rebus perditis est remedium, ubi *Prudentia*, quæ a *Providendo* est dicta monente *Tullio*, scopulos non declinat.

V.
Stoheus
Serm. de
Prud.

Cicer. L. r.
de Legib.

VIS, CONSILII expers, mole ruet sua.

Horat.
L. III.
Od. 4.

Male trahitur Reipublicæ clavus, qui cæco impetu trahitur. Contra bene in priori numo tuo fœmina sceptrum supra Orbem extendens, Cornu-

Anthisth.
apud L. aert.
L. VI. c. 1.
nucopiæ insuper gestat. Quoties enim *Providentia* Principis sedet ad clavum, bene navigat Respublica, vigent saluberrime leges, exul est discordia, facile seditio componitur, aut in herba succiditur, Pax regnat, Regnique pulcherrimus flos, quantum cives solatur, tantum hostes terret, & arcet. Ex tripode olim *Anthistenes* dixit, *Tutissimum esse Murum PROVIDENTIAM*, quod is neque collabatur, neque proditur.

VI.

Plutarch.
in Laco-
nism.

Liv. De-
cad. III.
L. II.

Sueton. in
Aug. c. 35.

Apposite quoque altero in numo *fœmina Orbem* gestans, ac sceptrum, vultu adstat in cœlum converso. Plurimum quippe fallitur Princeps, qui fato evenire singula credens, segnus est ad clavum: vel e converso suo bona quælibet eventa consilio, suoque labore pendere existimans, DEO non supplicat. Ineptissimus vero ille, qui neque cœlum in vota vocat, neque sua industria utitur. Auscultet omnis, qui imperat, *Plutarcho* referenti, in proverbium abiisse apud Græcos, *admota MANU implorandam esse FORTUNAM*. Uti DEVS & Princeps commune imperium habent, ita & illud communi providentia regant. *Ancum Marcium* quartum Romæ Regem exempli loco principi *Livius* proponit, ut ei medium sit ingenium, sitque *Numæ ac Romuli* memor. Etenim *Numa* cultu erat in Deos præcipuo: *Romulus* vero manu fortissima. Utrumque porro *Ancus Marcius* pectore suo complexus & Religiosus in Deos, & in hostes generosus fuit. Unde bonus Princeps non semper *deses inter Sacella* tantum & *Aras* agat Regnum, sed agenda rite provideat: ante acta vero Numen quoque sedulus imploret. Non recedat a saluberrimo illo *Augusti* decreto, instituentis, ut Patres, priusquam de Bono publico in medium consulerent, singuli ad aram ejus Dei, in cujus templo cgebatur Senatus, thure ac mero supplicarent: quod e *Suetonio* discimus. *Tacitus* interim, ac *Probus*, quorum sunt tui hi numi, hac laude Providentiæ non omnino fuere indigni. *

VII.

Tab. II.
Num. XII.

PUB. Obscurior est typus sequentis apud me Denarii argentei, quo puto, *Prudentiam* mihi pingere voluisti. *Adversa Capite Domitiani* ornatur laureato, & inscribitur: IMP. CAES. DOMITIANVS AVG. P. ont. MAX. imus. In *Aversa* sequitur: TR. ibun. P. otess. COS. ul. VIII. um. P. at. P. atrix. Medium occupat Anchora, cui *Delphinus* implexus. TULL. Alii cum hoc typo numi jactantur, sed addito lemmate: FESTINA LENTE: ab altera parte cum capite *Augusti*, cui hanc gnomam familia-rem

* *Providentia* porro neque Græcis in numis omnino hospes, in *Commodi* numo scribitur ΠΡΟΝΟΙΑ. *Spanhem. Tom. I. p. 147.*

rem fuisse dicunt. Sed hi numi, olim chari, hodie cum spuris abjiciuntur. De tuo autem, ut prudenter dubitem, non habeo. Quid porro hic Delphinus anchoræ illigatus vere designet vix exploratum est: sæpe namque hæc imago, teste *Joberto*, dominium maris, aut mercimoniorum maritimorum facultatem designat. Libet autem ab *Ænea Vico*, aut potius *Comite Zantano* hic stare, qui Prudentiæ typum omnino hoc in numo se vidisse testatur. Quod si ita sit, disciplinæ testis esse videtur argentea hæc tabella, qua Romani imbuiere *Domitianum* volebant, non suæ index virtutis; imprudenter enim multa, ut plurima crudelissime egit.

Zant. XII.
Cæss. Arg.
Domit. 4.
Æ Aur. 3.

Prudentiæ interim munus fere præcipuum est, cunctari consilio, agendo festinare, sive deliberare diu, deliberata celeriter exequi: quemadmodum *Delphini* summam agilitatem *Anchoræ* gravitas moderatur. Certe *Hannibal* cunctantem *Fabium* magis timuisse fertur, quam *Marcellum* pugnantem: quia, licet hic sæpius, gravius tamen ille feriebat, ictu nimirum bene ponderato. Medio tamen, in quo virtus consistit, etiam hic suus est locus: mora enim & juvat sæpe, sæpe & nocet. Nota *Ennii* laus de *Fabio*, qui cunctando *Hannibalem* fregit: *Unus homo nobis cunctando restituit rem*. Contra vero in proverbium abiit nimia consultandi apud Romanos mora, dum *Saguntus*, fœderata Hispaniæ urbs, adversus *Hannibalem* obsidentem tutanda fuisset, ac dicimus etiamnum: *Dum Romæ consultitur, Saguntus perit*. Cæterum *Delphinus*, quantumvis *Anchora* eum solverimus, multa habet sibi propria, quæ Principi disciplinæ sint. Primum namque amantissima hominum fertur hæc bellua, maxime puerorum. Princeps vero, nisi subditos patrio diligit affectu, eorumque parentem se probet, tyrannus certe, non princeps est. Semper *Delphinus* in motu, etiam cum dormit. Superficiem namque fluctuum ambit, quieti se daturus: somno deinde oppressus, suomet pondere in ima subsidit, donec fundo hærens excitetur, rursusque in altum enatet, iterumque subsidat. Ita non aliter, dormire bono Principi datur: quem cura regnorum diu premit & noctu. Vigilet ille, necesse est, ut populi dormiant. Adhæc *Delphinus* maxime iratos inter fluctus, marisque formidandos tumultus, tonante cælo, frementibus undis, jucunde ludit. Princeps animo certe cadere non debet, quacunque parte fiat ventus: sed trepidos alios potius animo ipse inconcussus erigere, mediasque rerum adversarum procellas imperterritus gubernaculo undique findere. Nolim ire per singula: cum hæc numo utcunque illustrando sufficiant.

VIII.

PUB. Haud minoris elegantia typo, & inscriptione nobilissima præcellit æris parvi numus, qui apud me est, & a te pictus, *Constantini Mag.* Tab. II. ni: ejus enim & capite, & nomine pars anterior superbit. *Aversa* Aram Num.

exhibet, cui noctua insidet: ad dextram clypeus cubat, galea ad lœvam, hastam cerno in fronte. Lemma: SAPIENTIA PRINCIPIS. *Infra:* A. S. quod forte legas: Sisciæ percussa in Officina prima. Ut elogio hoc non facile aliud illustrius, ita typus eidem maxime congruus. Omnia enim, quæ hic intueor, Minervæ, Jovis, ut fingunt, cerebro natæ, quamque Sapientiæ matrem, nutricem, ac Præsidentem veteres credidere, propria sunt. Noctua eidem familiaris erat avis: galeam ipsa gestabat, quemadmodum umbonem quoque & hastam: Ara deinde tantæ Dææ utique præ omnibus convenit.

- X. *TULL.* Recte omnino sensum artificum affectus esse videris: erueret tamen hoc e symbolo sensum profundiorē licebit. Nosti nimirum, hunc Maximum Principem omnium primum e Cæsaribus Crucis signum in throno extulisse. Huic ergo uni ex Antecessoribus omnibus Sapientiæ elogium ex æquo debebatur: Sapientiæ, inquam, quæ rerum altissimarum, Divinarum æque ac humarum scientia dicitur. Omnia novit, qui DEUM novit. Constantino itaque Ara optime congruit, qui veram stabilivit Religionem. Huic clypeus, qui scutum fidei arripuit. Huic Cassis & crista, qui Galeam fuit Salutis. Huic sceptrum & hasta, qui Orbem Romanum DEO subiecit. Sed de bubone quid facimus? Populos in eo intueamur, quos summus hic Princeps idololatriæ nocte reperit involutos, fecitque apud eos de tenebris admirabile fidei lumen splendescere. Hæc demum vera erat Sapiencia, non, ut Minerva, e ridiculo jovis cerebro enata, sed a vero summoque DEO inspirata. Videtur Quiritibus nonnihil hujus mysterii illuxisse, cum in Fornice triumphali Romæ in capite Viæ Appiæ ad Amphitheatrum erecto, ita scriberent, *Maxentio deleto:*

IMP. CAES. FL. *avio* CONSTANTINO MAX. P. *io.*
F. *elici.* AVGVSTO S. P. Q. R.
QVOD INSTINCTV. DIVINITATIS. MENTIS. MA-
GNITVDINE. CVM. EXERCITV.
SVO. TAM. DE. TIRANNO. QVAM. DE. OMNI.
EJVS. FACTIONE.
VNO. TEMPORE. IVSTIS. REMPVBLICAM. VL-
TVS. EST. ARMIS.
ARCV. TRIVMPHIS. INSIGNEM. DICAVIT. LI-
BERATORI. VRBIS. FVNDATORI QVIETIS.

*Apud Cl.
Patin. Imp.
p. 371.*

Pinxit hunc numum tuum etiam Cl. *Patinus*, unaque deinde cum Ill. *Span-* *Spanhem.*
hemio alterius meminit, qui tamen sit *Constantini Junioris*, pari fere typo, *Tom. I.*
 sed cum hoc lemmate ampliori: SAPIENTIA PRINCIPIS PROVL^{p. 152.}
 DENTISSIMI. Hic vere si vero, *sapuisse*, suo contentus, *Constanti*
 fratri non tam infelicitate invidisset, ut & sua, & se quoque perderet.
PUB. Quatuor solummodo Numuli amplam certe nobis philosophiam exhi-
 buerunt. *TULL.* Inde specimen cape, Numos non ad Historiam solum, sed
 & ad Mores valere.

DIALOGUS VI.

Imagines JVSTITIAE, AEQVITATIS, CLEMEN-
 TIAE, MODERATIONIS, CONSTANTIAE in
 Numis.

PUBLIUS.

Recte omnino post *Sapientiae* illustre elogium, quo superiorem Dia- I.
 logum cunctulimus, in proximis Numis *Justitiam* video & *Aequi-*
tatem laudatam. *Aristotele* enim in Politicis asserente, *JVSTI-*
TIA SAPIENTIAE Comes est: & illa quidem Regnum, ceu sol
 quidam, illuminat, hæc vero in abstrusis rerum difficilium & implicatarum
 tenebris, veluti Luna, splendet. Sunt pariter, qui Mundum Politicum
Sapientiam inter atque *Justitiam* non minus volvi, atque revolvi debere asse-
 runt, si recte consistere velit, atque machina ingens totius Universi Polos
 inter, Arcticum, atque Antarcticum volutatur. *TULL.* Rite sapis: *Justi-*
tia quippe non *Sapientiam* solum, sed omnem Virtutem ambitu suo com-
 plectitur: is namque Justus, qui in nullo demum a Virtute exerrat. *Sta-*
teram, quæ *Justitiae* typus est atque character, ne transiliat, monuit *Py-*
thagoras, dum ad omnem cohortari Virtutem volebat. Quem *Cicero* ex- *Cicer. Offi-*
 ponens, inquit: *JVSTITIA*, in qua Virtutis splendor est maximus: ex qua cior. L. I.
 boni Viri nominantur: c. 7.

Scripsit nonnemo. Non plus ultra, Principes! METAS vobis JV- II.
 STITIA ponit,

Quas ultra, citraque nequit consistere rectum,

Ipsa enim, teste Platone, est Fulcrum Civitatum, & prædicante Divo An-Plato L. II
 tisti.